

Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Sauliui Skverneliui

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto pirmininkui Ramūnui Karbauskuii

Kultūros ministrui Mindaugui Kvietkauskui

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai

Asociacijai „ICOMOS Lietuva“

Nuorašas:

Asociacijos „Žvėryno bendruomenė“ valdybos pirmininkei Danutei Jokubėnienei

Asociacija „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“

**DĖL PAVELDOSAUGĄ DISKREDITUOJANČIO KPD PRALAIMĖJIMO BYLOJE
DĖL BIRUTĖS G. 40, VILNIUJE, IR BUVUSIŲ BEI DABARTINIŲ KPD VADOVŲ,
KURIŲ NEVEIKIMAS IR/AR GALIMAI NETEISĖTI VEIKSMAI SUDARĖ /
SUDARO SĄLYGAS NEBAUDŽIAMAI NAIKINTI KULTŪROS PAVELDĄ,
ATSAKOMYBĖS**

Kreipiamės į Jus dėl didelį visuomenės pasipiktinimą sukėlusio ir žiniasklaidoje plačiai aprašyto kultūros paveldo naikinimo atvejo, kai valstybės saugomoje kultūros vertybėje – istorinės Vilniaus miesto dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinėje dalyje (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 37976), buvo leista nugriauti valstybės saugomą regioninio reikšmingumo lygmens paveldo objektą – adresu Birutės g. 40 stovėjusią medinę vilą (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 12385) ir pastatyti ją kitur, kad jos vietoje tilptų naujas daugiabutis gyvenamasis namas. Vilniaus Žvėryno bendruomenė, kuri kreipėsi į kompetentingas institucijas prašydama ginti viešąjį interesą, praminė šį beprecedentį atvejį „skrajojančiu paveldu“.

Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos (toliau – KPD) bei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos priežiūros inspekcijai prie Aplinkos ministerijos (toliau – VTPSI) nustačius pažeidimus, o Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai atlikus tyrimą dėl piktnaudžiavimo tarnyba, bylos nukeliavo į teismus ir visuomenė galėjo tikėtis, kad viešasis interesas bus apgintas.

Tačiau šiuo metu artėjame prie itin gėdingos šios istorijos atomazgos, kuri gali galutinai diskredituoti Lietuvos paveldo apsaugos sistemą ir suteikti piliečiams svarų pagrindą klausti, ar valstybei apskritai verta išlaikyti šį brangiai kainuojantį aparatą, kuris yra neįgalus apsaugoti kultūros paveldą ir užtikrinti atsakomybę už jo naikinimą.

Žemiau chronologijos tvarka išdėstome faktus, mums žinomus iš dokumentų, kuriuos pateikiame su šiuo raštu, ir viešai paskelbtos informacijos:

1. Tuometė KPD direktorė Diana Varnaitė 2016-02-29 įsakymu Nr. Į-54 „Dėl laikinosios komisijos sudarymo“ sudarė laikinąją komisiją, kuri 2016-06-16 išvadoje Nr. LR-954 konstatavo, kad „*Departamento Vilniaus skyriaus vyriausiosios specialistės Linos Černiauskienės 2015-08-28 pritarimas Projektiniams pasiūlymams, taip pat minėtos vyriausiosios specialistės Linos Černiauskienės parengtų, o Departamento Vilniaus skyriaus vedėjo Vito Karčiausko 2015-10-15 patvirtinti Specialieji paveldosaugos reikalavimai bei 2015-09-23 Departamento Vilniaus skyriaus vyriausiosios specialistės Linos Černiauskienės pritarimas Detaliojo plano korektūrai, sudarė sąlygas sunaikinti Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinės dalies vertingąją savybę: vietai reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – pastato vieta Birutės g. Nr. 40 (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 12385).*“ (priedas Nr. 1)
2. KPD direktorės D. Varnaitės 2016-02-29 įsakymu Nr. Į-54 sudarytai laikinajai komisijai pateikus 2016-06-16 išvadą Nr. LR-954, KPD net aštuonis mėnesius (iki 2017-02-22) nesiėmė jokių su tuo susijusių veiksmų, nepareikalavo šioje išvadoje nurodytų tarnautojų atsakomybės ir nesiekė panaikinti galimai neteisėtus jų sprendimus (bent mums tokie veiksmai nėra žinomi; priedo Nr. 1 punktas Nr. 5).
3. Pasibaisėjusi vykdomais paveldo naikinimo darbais, asociacija Žvėryno bendruomenė 2017-02-10 kreipėsi į VTPSI dėl teritorijų planavimo dokumentų ir statybą leidžiančio dokumento atitikimo kultūros paveldo apsaugą, aplinkos apsaugą ir statybą reglamentuojantiems teisės aktams objekte adresu Birutės g. 40, Vilniuje (priedas Nr. 1).
4. VTPSI Vilniaus teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas 2017-02-17 raštu Nr. 2D-2050 persiuntė KPD asociacijos Žvėryno bendruomenės 2017-02-10 skundą dėl Birutės g. 40, Vilniuje (priedas Nr. 1).
5. Tuometė KPD direktorė D. Varnaitė 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarė dar vieną laikinąją komisiją dėl to paties objekto, kuri, „*dar kartą peržiūrėjusi 2016-06-16 išvadą Nr. LR-954, nusprendė iš esmės jai pritarti papildant, kad buvo sudarytos prielaidos sunaikinti ne tik Vilniaus m. istorinės dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinės dalies (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 37976) vertingąją savybę – pastato vietą Birutės g. 40, Vilniuje, bet ir patį kultūros paveldo objektą – pastatą Birutės g. 40, Vilniuje*“ (priedas Nr. 1; pastaba: KPD dokumente nurodytas klaidingas Žvėryno pietvakarinės dalies kodas Kultūros vertybių registre – 37979, nors turėtų būti 37976).
6. Valstybinė kultūros paveldo komisija 2017-05-04 rašte Nr. V11-130(6.3.) „Dėl suplanuotų statybos darbų sklype Birutės g. 40, Vilniaus m.“ nurodė, kad visą atsakomybę dėl kultūros paveldo vertybėms galimai padarytos žalos turi prisiimti KPD vadovybė, nes po 2016 metais pateiktų pirmosios komisijos išvadų laiku nesiimdama veiksmų uždelsė laiką, o tuo metu buvo suderinti statybų projekto dokumentai ir gautas statybos leidimas. Cituojame šį Valstybinės kultūros paveldo komisijos raštą:
„*Valstybės saugomo objekto – buvusio pastato Birutės g. 40, Vilniaus m. (u. o. k. 12385.) perkėlimas į kitą vietą prieštarauja paveldosauginei praktikai ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 23 straipsnio 5 daliai,*

kurioje numatytas draudimas perkelti kultūros paveldo objektą, išskyrus atvejus, kai jį reikia perkelti siekiant išsaugoti. Pagal 2012 m. parengtą ir paveldosaugos institucijų suderintą sklypo detalų planą, kurį patvirtino Vilniaus m. savivaldybės taryba, pastatas Birutės g. 40, Vilniaus m. turėjo būti išsaugotas – restauruotas ir pritaikytas naudojimui esamoje vietoje. 2016 m. patvirtintoje detaliojo plano korektūroje, nepagrindžiant jokiais paveldosauginiais motyvais, pastatui Birutės g. 40, Vilniaus m. numatyta kita vieta sklype.

Susirūpinimą kelia tai, kad Kultūros paveldo departamento vadovybė, turėdama institucijoje 2016 m. sudarytos tyrimo komisijos išvadas, daugiau nei pusę metų nesiėmė jokių veiksmų, ir tik aktyviai visuomenei pareikalavus, iš naujo sudarė institucijos tyrimo komisiją ir priėmė iš esmės analogiškas išvadas. Dėl to buvo prarastas laikas (tuo metu suderinta visa reikalinga nauja projektinė dokumentacija ir gautas statybos leidimas) ir kilo pasekmės, kurios galimai sukėlė žalą inicijuotos skelbti valstybės saugoma vietoje Vilniaus miesto istorinės dalies, vad. Žvėrynu (u. o. k. 33652) ir įrašytos į Kultūros vertybių registrą vietovės Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinės dalies (u. o. k. 37976) vertingosioms savybėms. Kultūros paveldo departamento vadovybė turi prisiiinti visą atsakomybę už savo neveikimą ir juo galimai padarytą žalą kultūros paveldo vietai.“

7. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019-12-30 nutartimi administracinėje byloje EA-1824-822/2019 (prieiga internete: <https://eteismai.lt/byla/79689044103299/eA-1824-822/2019>) paliko nepakeistą Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018-03-30 sprendimą patenkinti statybų projektą Birutės g. 40, Vilniuje, vystančios įmonės skundą ir panaikinti KPD direktoriaus 2017-04-12 įsakymus Nr. Į-82 ir Nr. Į-83, kuriais buvo pripažinti negaliojančiais kelią šioms statyboms atvėrę KPD Vilniaus skyriaus sprendimai, susiję su statybos ir tvarkybos darbais.
8. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019-12-30 nutartyje pritarė pirmosios instancijos teismo argumentams, kad KPD direktoriaus 2017-04-12 įsakymai Nr. Į-82 ir Nr. Į-83 yra neteisėti, nes pagrįsti KPD direktoriaus 2016-02-29 įsakymu Nr. Į-54 ir 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarytų laikinųjų komisijų išvadamis, o sudarant šias komisijas buvo pažeistos imperatyvios teisės aktų nuostatos dėl komisijų sudėties ir kvalifikacinių reikalavimų: Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-04-01 įsakymu Nr. ĮV-116 patvirtintų KPD nuostatų 7.3 papunktyje imperatyviai nustatytas reikalavimas, kad ne mažiau kaip pusę nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos problemoms spręsti sudaromų komisijų narių atitinkamai turi sudaryti atestuoti nekilnojamojo kultūros paveldo specialistai ar atestuoti kilnojamųjų kultūros vertybių ir kultūros paveldo statinių vertingųjų savybių restauratoriai, tačiau iš KPD direktoriaus 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarytos komisijos išvadą pasirašiusių 5 asmenų tik 2 yra atestuoti specialistai, o iš KPD direktoriaus 2016-02-29 įsakymu Nr. Į-54 sudarytos komisijos išvadą pasirašiusių asmenų – nė vienas.
9. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019-12-30 nutartyje konstatavo, kad KPD direktorius neturėjo teisės 2017-04-12 įsakymais Nr. Į-82 ir Nr. Į-83 panaikinti KPD Vilniaus skyriaus sprendimų, susijusių su statybos ir tvarkybos darbais, nes pagal šiai bylai aktualią Lietuvos Respublikos statybos įstatymo

redakcijos nuostatą viešojo administravimo subjektas savo neteisėtai priimtus administracinius sprendimus gali pasinaikinti tik iki statybos leidimo išdavimo, o šiuo atveju KPD tai padarė praėjus daugiau nei keturiems mėnesiams po statybos leidimo išdavimo (statybos leidimas išduotas 2016-12-29).

10. Teismai šioje byloje niekaip nepasisakė dėl paveldosaugą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, nes visai nenagrinėjo KPD direktoriaus 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarytos laikinosios komisijos 2017-03-13 išvados Nr. RG-13 turinio.

Mūsų žiniomis, KPD direktoriaus 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarytos laikinosios komisijos 2017-03-13 išvada Nr. RG-13 remiamasi kitose šiuo metu teismuose nagrinėjamosiose bylose dėl Birutės g. 40, Vilniuje, taip pat ir baudžiamojoje byloje dėl piktnaudžiavimo tarnyba. Kadangi įsiteisėjusiu teismo sprendimu yra konstatuota, jog šią išvadą pateikusi komisija buvo sudaryta pažeidžiant imperatyvias teisės aktų nuostatas, galima prognozuoti, kad visos triukšmingai prasidėjusios bylos baigsis teismams taip ir neišnagrinėjus argumentų dėl paveldo naikinimo, o sąlygas tai padaryti galimai sudarę tarnautojai išvengs atsakomybės.

Mūsų vertinimu, šis atvejis puikiai iliustruoja esminę Lietuvos paveldosaugos sistemos problemą – tai, kad joje nėra nepriklausomos išorinės kontrolės ir, kaip nurodė Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba 2019 m. gruodžio 16 d. paskelbtoje „Išvadoje dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamentui ginant viešąjį interesą ir nustatant jo pažeidimus nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje“ (internetu prieiga: <https://www.stt.lt/lt/naujienos/?cat=1&nid=3128>) „Kultūros paveldo departamento veiksmai ir sprendimai praktiškai nėra kontroliuojami ar koordinuojami, todėl ši institucija veikia savo ruožtu, niekam nepavaldi ir neatskaitinga.“

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome pagal kompetenciją:

1. **Inicijuoti tyrimą ir įvertinti buvusios KPD direktorės D. Varnaitės atsakomybę dėl: 1.1. neveikimo, aštuonis mėnesius delsiant priimti sprendimus dėl Birutės g. 40, Vilniuje, po to, kai jos įsakymu sudaryta laikinoji komisija pateikė 2016-06-16 išvadą Nr. LR-954, ir taip prarandant laiką, kai buvo galima užkirsti kelią paveldo naikinimui, nes tuo metu, kaip nurodė Valstybinė kultūros paveldo komisija 2017-05-04 rašte Nr. V11-130(6.3.), buvo suderinta visa reikalinga nauja projekcinė dokumentacija ir gautas statybos leidimas bei kilo pasekmės, kurios galimai sukėlė žalą inicijuotos skelbti valstybės saugoma vietoje Vilniaus miesto istorinės dalies, vad. Žvėrynu (u. o. k. 33652) ir įrašytos į Kultūros vertybių registrą vietovės Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinės dalies (u. o. k. 37976) vertingosioms savybėms. 1.2. imperatyvių teisės aktų nuostatų pažeidimų, KPD direktoriaus 2016-02-29 įsakymu Nr. Į-54 ir 2017-02-22 įsakymu Nr. Į-40 sudarant laikinąsias komisijas, kurių išvadų turinio teismai nenagrinėjo dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018-03-30 sprendime ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-12-30 nutartyje konstatuotų procedūrinių pažeidimų (t. y. dėl neteisėtų komisijų sudarymo).**
2. **Įvertinti KPD direktoriaus Vidmanto Bezaro veiksmus, nesudarant naujos, teisėtos, teisės aktų reikalavimus atitinkančios sudėties komisijos dėl Birutės g. 40, Vilniuje, po to, kai Vilniaus apygardos administracinis teismas 2018-03-30**

sprendimu ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2019-12-30 nutartimi konstatavo procedūrinius pažeidimus ir paliko nenagrinėtą ankstesnės KPD direktorės įsakymais dėl šio objekto sudarytų komisijų išvadų turinį.

3. Įpareigoti KPD direktorių V. Bezarą sudaryti naują, teisėtą, teisės aktų reikalavimus atitinkančios sudėties komisiją dėl kultūros paveldo naikinimo Birutės g. 40, Vilniuje, ir pateikti jos išvadas bylas šiuo metu nagrinėjantiems teismams.
4. Informuoti, ar buvo įvertinta ir nustatyta žala valstybei, padaryta valstybės saugomai kultūros vertybei – istorinės Vilniaus miesto dalies, vadinamos Žvėrynu, pietvakarinei daliai (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 37976), nugriaunant valstybės saugomą regioninio reikšmingumo lygmens paveldo objektą – medinę vilą (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 12385) Birutės g. 40, Vilniuje? Jei taip, kas ir kada ją įvertino ir nustatė bei koks jos dydis, o jei ne – dėl kokių priežasčių ir kas už tai yra atsakingas? Jei žala nėra įvertinta, prašome užtikrinti, kad ji būtų įvertinta.
5. Skubiai priimti sprendimus dėl nepriklausomos išorinės kontrolės užtikrinimo Lietuvos paveldosaugos sistemoje, atskiriant kontrolę nuo paveldotvarkos, nes, kaip įrodo šis ir kiti pavyzdžiai, KPD nesugeba ir nenori pats savęs kontroliuoti, net ir keičiant KPD vadovus.

PRIDEDAMA:

1. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos 2017-03-29 raštas Nr. 1.21(2-739) „Dėl informacijos apie valstybės saugomą kultūros paveldo objektą pastatą Birutės g. 40, Vilniuje suteikimo“, kopija;
2. Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017-05-04 raštas Nr. V11-130(6.3.) „Dėl suplanuotų statybos darbų sklype Birutės g. 40, Vilniaus m.“, kopija.